

Innst. 67 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 155 L (2015–2016)

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i finnmarksloven (sakskostnader for Utmarks- domstolen)

Til Stortinget

Sammendrag

Justis- og beredskapsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til endringer i finnmarksloven § 43. I dag skal staten dekke partenes sakskostnader i alle saker for Utmarksdomstolen mellom Finnmarkseiendommen (FeFo) og andre parter.

Departementet går inn for å justere statens plikt til å dekke sakskostnader i saker for Utmarksdomstolen for Finnmark noe. Det foreslås at staten skal dekke partenes nødvendige kostnader i tilfeller der FeFo har motsatt seg en konklusjon fra Finnmarkskommisjonen om at en privat part har rettigheter til grunnen, og den private part reiser sak mot FeFo. For øvrig dekker staten den private parts nødvendige kostnader dersom FeFo reiser sak og FeFos nødvendige kostnader dersom den private part reiser sak.

Videre foreslås det at Utmarksdomstolen skal gi en privat saksøker kostnadsdekning i søksmål mot FeFo når det er grunn til å tro at søksmålet kan føre frem, samt en skjønnsmessig adgang til å beslutte kostnadsdekning i andre søksmål mot FeFo.

Departementet ønsker å finne den rette balansen, slik at systemet for avklaring av rettigheter blir effektivt og reelt, samtidig som adgangen til å få dekket sakskostnader ikke blir så vid at den kan fungere som en oppfordring til å reise sak. Målet er å skape en regel som gir dekning for nødvendige sakskostnader i alle saker der det er et reelt behov for det, men som samtidig ikke vil virke prosessdrivende og konflikt-

forlengende. Departementet mener at sakskostnadsregelen, slik den må forstås i dag, ikke har ført til et stort sakstilfang for Utmarksdomstolen. Dette vil likevel kunne endre seg, og departementet foreslår derfor endringer i finnmarksloven § 43.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lise Wiik, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Peter Christian Frølich og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til Prop. 155 L (2015–2016) om endringer i finnmarksloven (sakskostnader for Utmarksdomstolen). Proposisjonen omhandler endringer i loven § 43 som i dag sier at staten skal dekke partenes sakskostnader i alle saker for Utmarksdomstolen mellom Finnmarkseiendommen og andre parter.

Komiteen konstaterer at departementet nå går inn for å justere statens plikt til å dekke sakskostnader i nevnte saker til en viss grad.

Komiteen viser til at det foreslås at staten skal dekke partenes nødvendige kostnader i tilfeller der Finnmarkseiendommen har motsatt seg en konklusjon fra Finnmarkskommisjonen om at en privat part har rettigheter til grunnen, og den private part reiser sak mot Finnmarkseiendommen. Komiteen viser til at staten for øvrig skal dekke den private parts nødvendige kostnader dersom Finnmarkseiendommen reiser sak, og dennes nødvendige kostnader dersom den private part reiser sak.

Komiteen viser til at det videre foreslås at Utmarksdomstolen skal gi en privat saksøker kostnadsdekning i søksmål mot Finnmarkseiendommen når det er grunn til å tro at søksmålet kan føre frem, samt en skjønsmessig adgang til å beslutte kostnadsdekning i andre søksmål mot Finnmarkseiendommen.

Komiteen registrerer at det opprinnelige forslaget fra departementet fikk mye kritikk i høringsrunden. Særlig var deltakelsen fra samisk hold stor. På denne bakgrunn foreslo departementet justeringer i det opprinnelige forslaget som innebærer oppmykninger både i regelen om når staten skal dekke nødvendige sakskostnader, og i den skjønsmessige regelen om når staten kan pålegges å dekke sakskostnadene. Komiteen registrerer at dette innebærer betydelige justeringer i forhold til det opprinnelige forslaget.

Komiteen viser til at målet med endringene er å skape en regel som gir dekning for nødvendige sakskostnader i alle saker der det er et reelt behov for det, men som samtidig ikke vil virke prosessdrivende og konfliktforlengende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig at adgangen til å få dekket sakskostnader ikke blir for vid slik at den fungerer som en oppfordring til å reise sak. Flertallet mener at bestemmelsen i finnmarksloven bør gi dekning for nødvendige sakskostnader som er påløpt parten, men at det bør være en grense der regelverket bidrar til å forlenge prosessen og konfliktene.

Flertallet viser til at lovforslaget i proposisjonen er vesentlig annerledes enn det som ble sendt på høring. Ser en på situasjonen der Finnmarkskommisjonen har funnet at den private part ikke har rettigheter, og den private part ønsker å reise sak for Utmarksdomstolen, var løsningen etter høringsforslaget at «Utmarksdomstolen kan bestemme at staten skal dekke partenes nødvendige utgifter i ... saker ... av prinsipiell karakter eller dersom andre særlige hensyn tilsier det.» Den private part måtte selv bære kostnadene ved denne avklaringen dersom Utmarksdomstolen sa nei.

Flertallet viser til at etter lovforslaget i proposisjonen er løsningen at

«Utmarksdomstolen [kan] bestemme at staten skal dekke den private parts nødvendige kostnader. Det skal gis kostnadsdekning dersom det er grunn til å tro at søksmålet kan føre frem. Videre kan det gis kostnadsdekning dersom sakens betydning for parten, sakens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre hensyn tilsier det.»

Flertallet viser til at det kan legges til grunn at staten vil dekke den private parts utgifter i alle tilfeller der det er rimelig grunn til at det offentlige dekker

kostnadene. Den private part trenger videre å kunne få avklart på forhånd om vedkommende vil få dekket sine kostnader. Dette ligger inne i lovforslaget, og staten dekker dessuten kostnadene ved avklaringen. Det er derfor et ganske annet forslag som foreligger for komiteen til behandling enn det høringsforslaget som skapte stor motstand i blant annet samiske miljøer. Regjeringens lovforslag er omforent med Sametinget og Finnmark fylkeskommune. Lovforslaget representerer derfor en videreføring av samarbeidet om finnmarksloven, ikke et brudd med kompromisset den gang.

Flertallet viser til at en på den annen side trenger en sikkerhetsventil mot grunnløse søksmål. De midler som er bevilget til rettighetskartleggingen i Finnmark, må benyttes fornuftig. De någjeldende bestemmelsene i § 43 tredje ledd om at parter kan pålegges å bære egne kostnader og eventuelt erstatte motpartens kostnader, vil stort sett være regler som slår inn i etterkant. Den private part kan da sitte med «skjegget i postkassen», og dessuten vil Utmarksdomstolen ha pådratt seg omkostninger til behandling av saken. Til forskjell fra høringsforslaget dekker staten ikke Finnmarkseiendommens sakskostnader i de tilfeller der det er Finnmarkseiendommen som reiser sak. Lovforslaget innebærer derfor en forskjellsbehandling mellom partene til Finnmarkseiendommens ugunst.

Flertallet viser til at rettighetskartleggingen i Finnmark ikke kan sammenlignes direkte med de tidligere ordningene sør for Finnmark. Der var det tale om dømmende kommisjoner som rettskraftig skulle avklare rettsforholdene mellom staten og andre. Finnmarkskommisjonen er ingen dømmende kommisjon, og det er partene som avgjør om de vil bringe rettighetsspørsmålene videre til Utmarksdomstolen for en rettskraftig avgjørelse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil understreke kompromisset som finnmarksloven bygger på, og mener det er vesentlig for saken at Finnmarkseiendommen skal være grunneier og rettighetsforvalter på vegne av befolkningen i Finnmark. Den skal også aktivt legge til rette for at de som mener å ha private eller kollektive rettigheter til grunn, kan fremme krav om det. Disse medlemmer mener at det vil være et uheldig signal å endre disse betingelsene, selv om regjeringen har justert forslaget i proposisjonen noe. Disse medlemmer mener at dagens § 43 i finnmarksloven er veldig lik ordningen man hadde i sin tid for utmarksdomstolen for Troms og Nordland, og disse medlemmer mener det vil være feil å ha en dårligere ordning for Finnmark, særlig tatt i betraktning det bakteppe finnmarksloven har.

Disse medlemmer vil vise til flere høringsvar som hevder at det ikke er holdepunkter for å mene at den nåværende retten til dekning av sakskostnader har virket prosessdrivende og konfliktforlengende. Disse medlemmer vil vise til § 43 tredje ledd om at Utmarksdomstolen kan pålegge en part helt eller delvis å selv bære kostnadene i en sak når særlige grunner tilsier det.

Disse medlemmer vil vise til at de aller fleste av høringsinstansene er imot lovforslaget. Kun 3 høringsinnstaser er for. Disse medlemmer viser blant annet til Advokatforeningen som peker på at gjeldende rett må forstås på bakgrunn av Utmarksdomstolens avgjørelse om spørsmålet, og at rettstilstanden ikke burde endres. Advokatforeningen viser til at kostnadene er det klareste hinderet for at samer skal fremme og få avgjort sine krav, og at risiko for å bli ilagt sakskostnader vil være av sentral betydning for om berørte parter vil forfølge en sak for Utmarksdomstolen. Disse medlemmer merker seg også at Advokatforeningen skriver at fravær av økonomisk risiko i visse tilfeller kan virke prosessdrivende og konfliktforlengende også for FeFo, som får dekket sine kostnader, og som kan fristes til å bestride Finnmarkskommisjonens konklusjoner eller unnlate å innlede reelle forhandlinger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at Arbeiderpartiets sametingsgruppe har pekt på at forslaget ville føre til forskjellsbehandling mellom private parter og FeFo, idet FeFo ville få dekket sine kostnader dersom de taper i Finnmarkskommisjonen. Disse medlemmer er enig i dette og syns det er kritikkverdig at regjeringen legger opp til en slik forskjellsbehandling. FeFo vil kunne bringe alle sine tapte saker inn for Utmarksdomstolen uten økonomisk risiko. Disse medlemmer vil også vise til ILO-konvensjonen artikkel 14 og særordninger for kartlegging av rettigheter andre steder i Norge.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Høyre, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i finnmarksloven (sakskostnader for Utmarksdomstolen)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 85 om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke skal § 43 første til fjerde ledd lyde:

Staten dekker utgiftene til utmarksdomstolens egen virksomhet.

Staten dekker partenes nødvendige kostnader i saken i tilfeller der Finnmarkseiendommen har motsett seg en konklusjon fra Finnmarkskommisjonen om at en privat part har rettigheter til grunnen, og den private part reiser sak mot Finnmarkseiendommen. For øvrig dekker staten den private parts nødvendige kostnader dersom Finnmarkseiendommen reiser sak, og Finnmarkseiendommens nødvendige kostnader dersom den private part reiser sak.

I tilfeller der Finnmarkskommisjonen ikke har funnet at en privat part har rettigheter til grunnen, og den private part vil reise sak mot Finnmarkseiendommen, kan Utmarksdomstolen bestemme at staten skal dekke den private parts nødvendige kostnader. Det skal gis kostnadsdekning dersom det er grunn til å tro at søksmålet kan føre frem. Videre kan det gis kostnadsdekning dersom sakens betydning for parten, sakens betydning utenfor den foreliggende sak eller andre hensyn tilsier det. Utmarksdomstolen kan både før stevning er inngitt og i løpet av saksforberedelsen treffe avgjørelse om at staten skal dekke kostnadene. Staten dekker partens nødvendige kostnader ved å fremme krav om kostnadsdekning.

I tilfeller der staten dekker den private parts kostnader, dekker staten også den private parts eventuelle kostnadsansvar overfor Finnmarkseiendommen med mindre sjette ledd annet eller tredje punktum kommer til anvendelse.

Nåværende andre, tredje og fjerde ledd blir nye femte, sjette og syvende ledd.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Loven får bare anvendelse for søksmål som reises etter 8. desember 2015, for så vidt gjelder utgifter pådratt etter lovens ikrafttredelse.

Oslo, i justiskomiteen, den 15. november 2016

Hadia Tajik

leder

Peter Christian Frølich

ordfører

